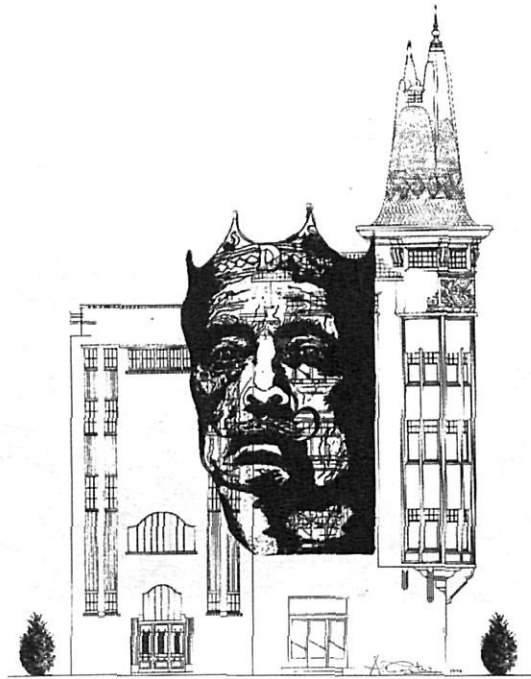

Fulls de la **R**evista

Il·lustracions de Carlos Alberto Castro

Ensenyar a pensar, ensenyar a viure

Anna M. Garcia i Rovira

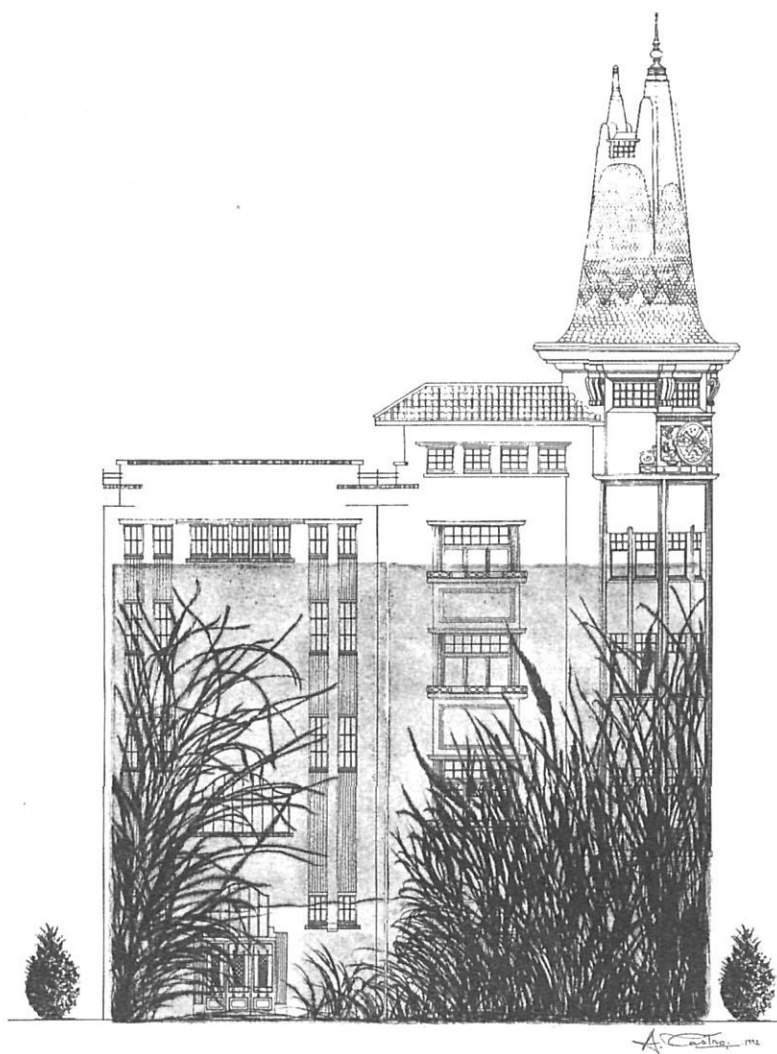
Sr. rector, amic; companys, amics,

Avui, com el 12 de desembre de l'any passat, sento —i suposo que no sóc l'única— una gran alegria i, també, por: ajudar a posar dempeus una universitat fa molt respecte. Tanmateix, l'equip que hem aconseguit formar, l'ambient que es respira a la nostra facultat, la relació que existeix entre tots els que hi treballem, fan que el sentiment de responsabilitat no es converteixi en una càrrega feixuga, justament perquè la responsabilitat és compartida. En aquest sentit, crec que ja hem començat a construir una universitat. Una universitat de la felicitat? Per què no? Víctor Hugo deia, fa més de cent anys, «utopia

avui, carn i os demà». Aquesta utopia, aquest somni, només seria una ingenuïtat si no entenguéssim que la utopia es fa realitat quan es creen les condicions per a la seva realització. I això només és possible per mitjà del treball, del treball col·lectiu.

M'agrada pensar en una universitat on regni la companyonia i l'amistat, no l'amiguisme que disculpa la indolència i la incompetència; en una universitat on cadascú s'apliqui al treball des de la seva àrea de responsabilitat. És per això que no entenc els càrrecs com un honor, sinó com un deure lliurement acceptat que, en una institució com la nostra, recau temporalment i successivament sobre els seus diversos components. Perquè —no ho oblidem— la nostra universitat no és una empresa privada, no és la botigueta que s'hagi muntat cap de nosaltres. És una empresa pública i, per tant, té uns deures socials ineludibles.

En la lliçó d'obertura del curs 1990-91 de la Universitat Autònoma de Barcelona, en una lliçó realment magistral, la doctora Victòria Camps deia que «la Universitat hauria de tenir present la seva vocació humanista. Això vol dir que no hauria d'oblidar que el saber és un producte humà, i no tan sols això, sinó un producte destinat a millorar la humanitat». Per a mi, això significa que l'administració i la gestió de la universitat, que són condició necessària per al seu funcionament, han de saber-se al servei d'aquest ideal, d'aquesta funció fonamental. I significa, en segon lloc, que el coneixement i la ciència produïts des de la universitat no poden limitar-se a ser, com diria la mateixa doctora Camps, «un reflex de la societat, de les seves normes i de les seves inèrcies». Vull dir que no crec que aquells deures socials ineludibles, als quals em referia fa un moment, signifiquin rendir-se sense resistència als imperatius del mercat i de l'eclecticisme, ideologia dominant de la nostra societat. La ciència, l'ideal humanista, no poden sotmetre's mai als valors socials dominants. La reflexió, la recerca, la crítica, que només poden exercir-se en llibertat, no poden acceptar com a únics criteris de rendibilitat els d'una ideologia que només entén el llenguatge dels beneficis comptables individuals o l'absència de valors humans.

El que ha de fer, el que fa la universitat —i permeteu-me que torni a citar la il·lustre filòsofa— «és educar. I educar vol dir transmetre idees, sobre la ciència o sobre la vida, ensenyar a pensar, ensenyar a treballar i ensenyar a viure». Aquest hauria de ser, penso, el fil conductor de la nostra universitat i, de manera molt particular, de la facultat de Lletres.

Però bufen mals vents per a les Lletres! Que n'és de trist, d'indigne i d'injust! Amb la quantitat de coses que sabem, que podem ensenyar i que podem fer «els de lletres»! Podem «ensenyar a pensar, ensenyar a treballar i ensenyar a viure». Podem pensar, treballar i viure. I això, en un món on la majoria es limita a sobreviure, no és pas poc.

Tenia raó Montesquieu quan escrivia que les idees de l'home en l'estat de natura «no devien ser especulati-

ves», que «devia pensar en la conservació del seu ésser abans de buscar l'origen del seu ésser». Però també tenia raó Dostojevskij quan deia que la humanitat seria salvada per la bellesa, per la música, per la literatura i per les arts figuratives, i no pas pel pa. I em sembla que podríem afegir-hi que sense la reflexió crítica del filòsof, sense el coneixement del territori i del passat no hi ha futur i, per tant, no hi ha possibilitat de salvació.

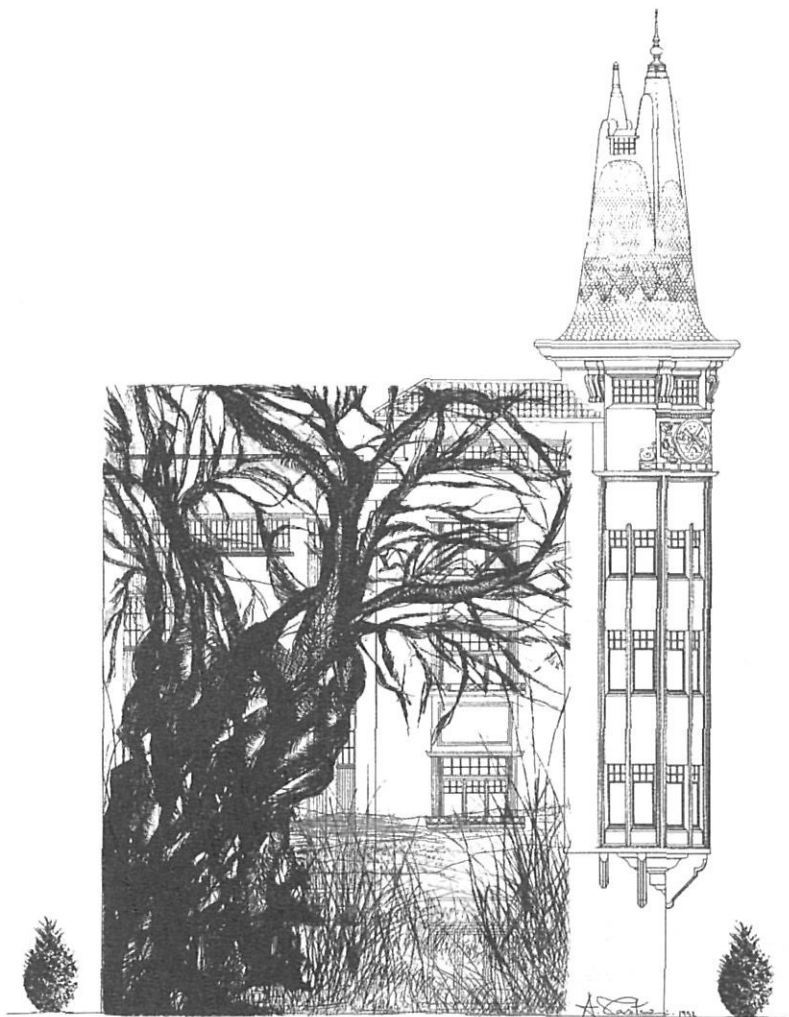
Altra vegada dec semblar ingènuament idealista. Idealista no em fa res semblar-ho, perquè ho sóc. Però estúpida, no. Educar, ensenyar a viure és molt difícil. Considerablement més difícil que ensenyar una tècnica. La capacitat de gaudir de ser natural, però el gust, la capacitat d'apreciar la qualitat, que permet gaudir profundament i intensament, no només de l'art o de la literatura sinó també de les ciències socials o de la natura, requereix aprenentatge, estudi i pràctica. I, per ensenyar-ho, calen unes disciplines precises, amb una metodologia i unes tècniques acurades.

Ensenyar a pensar i a viure, que vol dir ensenyar a ser lliures i tolerants, a respectar la diferència, a entendre que l'home no és naturalment sinó històricament el llop de l'home, que les necessitats individuals no són naturalment infinites, que el progrés no és automàtic i que els recursos naturals no són inexhauribles, no és una tasca de poca entitat. Però, la doctora Camps parlava també d'ensenyar a treballar, i això també s'ensenyava a

nostra facultat. Personalment m'he sentit sempre capaç de fer moltes altres feines que no siguin la docència o la investigació. Dic capaç, no capacitada, perquè la capacitació vol dir especialització, aprenentatge d'unes tècniques. Però l'especialització és relativament fàcil i ràpida quan es parteix d'una formació general d'alt nivell, quan s'ha après a pensar, a entendre i a expressar correctament allò que s'escolta i allò que es vol dir, quan es té una formació prou àmplia i sòlida que permeti, almenys, una certa polivalència.

Em semblaria un error, que pagaríem car en el futur, que només se'ns concedissin un parell d'especialitats a Lletres. Els nostres llicenciats serien, senzillament, uns mals professionals d'horitzó limitat i uns pobres homes. Em desespera recordar que fa seixanta anys dos grans historiadors, Lucien Febvre i Marc Bloch, es van escarrassar a predicar la necessitat i la bondat de la interdisciplinarietat, i veure el poc èxit del seu discurs, fins i tot, entre els historiadors. No vull pas dir que l'especialització no sigui necessària. Ben al contrari, avui més que mai. Però, el bon especialista és aquell que és capaç d'integrar els resultats de la seva recerca en un marc general, perquè la diversitat de la realitat no significa que sigui dispersa i desintegrada. I l'aspiració del científic o de l'intel·lectual ha de ser la utòpica comprensió de la globalitat. I això no pot intentar-ho aquell que només sap aplicar unes tècniques, sinó aquell que sap plantejar problemes, i per tant, aquell que pensa.

Però, a més, anem en compte amb la pretensió de formar especialistes als disset anys, perquè només formariem ignorants. Ja que som a l'any Rossini, permeteu-me un petit excurs il·lustratiu. A un estudiant jove, sense una bona formació musical, li podem demanar un treball bibliogràfic sobre la vida i l'obra de Rossini, però mai una investigació sobre el músic de Pésaro. No hem de començar iniciant-lo en l'ofici de musicòleg. Primer li hem d'ensenyar música. Si no ho fem així, com pot valorar la importància de Rossini dins la història de la música, com pot adonar-se de les seves aportacions si no coneix la tradició del «ben canto» o, per dir només dos noms, Mozart i Donizetti? Com pot apreciar la qualitat de la seva música, com pot gaudir? En el millor dels casos, el portarem a descobrir mediterranis.

Per això, una de les nostres feines immediates i primordials és pensar les carreres que volem fer, què creiem que han d'aprendre els nostres estudiants i quin grau d'interdisciplinarietat i d'especialització els volem oferir a cada nivell de la seva vida universitària. I és per això, també, que hem de tenir cura de la docència. Quan el nostre rector repeteix, incansablement, que la Universitat de Girona posarà un èmfasi especial en la docència i en l'atenció a l'alumne, interpreto que vol dir senzillament que la nostra universitat pretén trencar amb la llarga tradició universitària de despreocupació, per no dir menyspreu, per la docència. Si entengués que se'ns proposa una *contraposició* entre ensenyament i recerca, no hauria acceptat l'encàrrec de dirigir la Facultat. Sense recerca de qualitat no hi ha en-

senyament universitari de qualitat, tots ho sabem. Però, entenc que la universitat no pot servir per fer *currícula* individuals que permetin pujar en l'escalafó acadèmic sense una autèntica dedicació acadèmica.

Ben mirat, però, quan contemplo el panorama de la meua facultat, tot això no em fa perdre gens el son. Estic convençuda que sabrem fer-la funcionar bé, potser molt bé. I que d'aquí un temps un altre equip permetrà que els que ara ens ocupem més de la gestió puguem retornar a dedicar-nos intensament a la docència i a la recerca.

M'atreveixo a esperar, també, que la voluntat d'interdisciplinarietat, en l'estudi i en la recerca, sigui un distintiu de la Universitat de Girona. Si no fos així, com podríem refer-nos de la mutilació que ha significat per a la facultat de Lletres la pèrdua dels psicòlegs i dels pedagogs? Al cap i a la fi —així vull creure-ho— tots tenim un nexe en comú que és el coneixement de la realitat, de la veritat, destinada a millorar la humanitat. I la veritat, com diu Giuseppe Dall'Ongaro, «va ricchezza non soltanto sotto l'apparenza ma sotto l'apparenza dell'apparenza, fino alla sua definitiva scoperta. Perché (...) non dimentichiamolo mai, signori: la verità è ricerca».

Discurs pronunciat en la presa de possessió del primer equip de deganat de la Facultat de Lletres de la Universitat de Girona, el dia 10 de juny de 1992.